

Програма Достъп до Информация

Становище на “Програма Достъп до информация” по предложението на министъра на вътрешните работи за въвеждане на наказателна отговорност за нерегламентиран достъп до класифицирана информация

3.09.2003 г.

Настоящото становище се отнася към изявленията на министъра на вътрешните работи г-н Г. Петканов от тази седмица, че на 21.08.2003 г. е внесъл за разглеждане от Министерския съвет проект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, включващо въвеждане на наказателна отговорност за нерегламентиран достъп до класифицирана информация. Текстът на предлаганите разпоредби получихме от медиите. В него липсват означения на съответните предлагани членове, освен на чл.105а от НК. При справка в веб страниците на министерството на вътрешните работи и министерския съвет установихме, че проектът не е публикуван там. Получените от нас текстове съответстват по съдържание и дух на казаното от министър Петканов, поради което ние приемаме, че текстът е автентичен. Позволяваме си да го коментираме въпреки тази несигурност, защото голямото ни безпокойство от съдържанието на тези текстове надделява над всяко друго съображение.

1. Формулировката на престъпното деяние “който осъществява нерегламентиран достъп” навежда на мисълта, че деянието се състои в получаването, а не в предоставянето на такъв достъп. Иначе казано, отговорност ще се търси от третото лице, получило копие от секретен документ, а не от служителя, комуто е поверен документът. Следователно концепцията е, че всеки един гражданин и въобще който и да е, е длъжен да съдейства за опазването на държавната тайна, т.е. държавата се схваща като идентична с обществото. Тази концепция стои в основата на тоталитарните общества, а не на демокрациите.

2. Очевидно е, че журналистите ще бъдат в най-голяма степен изложени на опасност от наказателно преследване по тези текстове, тъй като от публикациите им става ясно, че са получили дадена информация. Съсредоточаването на углавната санкция именно спрямо тях ще доведе до развиването на автоцензура и е **сериозно посегателство** на правото да се **търси, получава и разпространява информация**, гарантирано от чл.41 на Конституцията, чл.19 от Всеобщата декларация за правата на човека, чл.10 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, чл.19 от Международния пакт за гражданските и политическите права. По този начин се създава заплаха за правата не само на журналистите, които ежедневно разпространяват информация, но и за правото на всеки гражданин да получи разгласяваната чрез медиите информация.

3. Чрез въвеждането на наказателна отговорност за нерегламентиран достъп до класифицирана информация за хора, които не са служители на държавата и не са били задължавани да я пазят в тайна, се ограничава правото на всеки да **изразява свободно своето мнение**, гарантирано от чл.39 от Конституцията и от цитираните разпоредби на международните инструменти, гарантиращи правата на човека, а оттук – и плурализма на мненията в обществото. Това е така, защото обстоятелството, че дадена информация се обявява за тайна, забранява се огласяването ѝ и се изключва от обществения дебат относно доброто управление на държавата, е резултат от решението на даден служител на държавата. Това решение обаче подлежи на критика, както всяко едно решение в демократичното общество, и служителят не е “имунизиран” срещу опозиция и несъгласие. Решението следва да бъде изпълнявано единствено от точно определени служители, на които съответната документация се поверява, а не от обществото като цяло. Всеки член на обществото, който не е встъпил в трудови или други подобни на тях правоотношения с държавните институции и не е поемал лично задължения във връзка с тях, е свободен да мисли различно от служителя, класифицирал дадена информация, и да изрази свободно своята мисъл. Това предполага и да публикува, ако желае, информация, която не е съгласен да бъде секретна.

4. Заплахата, която се съдържа в предложените текстове спрямо свободата на изразяване на мнение и информация, е толкова по-голяма поради доказаната склонност на управниците да злоупотребяват със секретността и да засекретяват именно документи, които разкриват нередности, корупция, заобикаляне и нарушения на закона в техните среди. Чрез наказателната отговорност се постига препятстване на информирането на обществото за именно такива факти, което се надяваме, че не е скритата цел на вносителя.

5. Особено е обезпокоителна неясната формулировка на последиците от осъществяването на нерегламентиран достъп. На пръв поглед изглежда, че престъплението е резултатно, а не формално. Същевременно изразът “от който [нерегламентиран достъп] може да последва застрашаване на” показва, че ще се преценява абстрактно, а не с оглед конкретните обстоятелства, би ли могло според субективното виждане на съда, да се сметне, че е налице застрашаване. Това означава съдът да бъде поставен в положение да произнася присъдата си въз основа на предположения, което е изрично забранено от българското /и въобще демократичното/ наказателно право /чл.301 от Наказателния кодекс/. Още по-абсурден е текстът “от него [нерегламентирания достъп] може да се създаде опасност от възникване на трудно поправими или големи вреди”. Доколкото опасността е възможност да се случи нещо, то съдът ще бъде призван да преценява “може ли да има възможност да възникне вреда”.

6. Тъй като явно “осъществяването на нерегламентиран достъп” ще бъде престъпление от общ характер, независимо от крайния съдебен акт, медиите ще бъдат вероятно подложени на вълна от действия по разследване, като например претърсване и изземване – с цел да се установи дали дадена информация, който е получена от журналист, има гриф за сигурност, разпити на свидетели и др. подобни. Тези действия ще поставят под въпрос и правото на защита на източника на информация, което е част от свободата на изразяване и информация (вж. делото Гудуин с/у Обединеното кралство, жалба № 00017488/90).

7. Предложеният текст на чл.105а от НК трудно се поддава на коментар. В него нито е ясно кое престъпление се има предвид, нито как е възможно да се извърши горното престъпление по непредпазливост. Тъй като непредпазливостта предполага, че деецът е бил длъжен да предвиди обществените последици или ги е предвидил и е мислил да ги предотврати, то от журналист е невъзможно да се търси отговорност по този текст. Предвиждането на последиците предполага познаване на Правилата за опазването на класифицираната информация. Те обаче обвързват само лицата, на които тя е поверена, поради което може да се предположи, че евентуално идеята е била да се търси отговорност от тях. Ако това е така, се оказва, че служителят, който поради небрежност е допуснал изтичането на информация, ще се наказва със затвор до 2г., както гласи предложеният чл.105а, а журналистът – в най-крайния вариант – до 15 години.

8. Проектът очевидно изобщо не взима предвид съществуващите вече текстове от НК – чл.357 – 359 /престъпления против държавната тайна/ и чл.284 и чл.360 от НК /престъпления против служебната и друга защитена тайна/. Съпоставката на тези текстове от 1968г. с предложените от министъра на вътрешните работи показва значителен превес на миналото над настоящето в областта на демокрацията.

Изготвил:

Александър Кашъмов, ръководител на правния екип на
“Програма Достъп до информация”